

Recenzja

Armin Mikos v. Rohrscheidt

Kultura i turystyka razem czy oddzielnie?

Praca zbiorowa pod redakcją Andrzeja Stasiaka

Wydawnictwo: WSTH w Łodzi,

Wydanie: rok 2007

ISBN: 978-83-918699-5-0

Ilość stron: 287.

Oprawa miękka

W kontekście dynamicznie rozwijającej się w naszym kraju oferty turystyki kulturowej coraz częściej pojawiają się kwestie wzajemnego zrozumienia celów i interesów oraz podejmowania współpracy na linii: organizatorzy imprez i szlaków turystycznych - administratorzy obiektów kulturalnych. Praca zbiorowa pod redakcją Andrzeja Stasiaka, wśród której autorów znajdują się zarówno przedstawiciele turystyki (w tym jej dydaktycy i organizatorzy), jak i reprezentanci instytucji kulturalnych, została zdefiniowana jako próba rozpoczęcia w polskiej przestrzeni refleksji naukowej dialogu pomiędzy tymi

obydwoma dziedzinami. Zdaniem redaktora omawianej publikacji „w Polsce kultura i turystyka funkcjonowały oddzielnie, niejako obok siebie”. Nadeszła pora „by połączyć siły, gdyż na takim rozdziale wszyscy zbyt dużo tracimy”. Jak to jest w założeniu każdego prawdziwego dialogu, autorzy zebranych w książce opracowań reprezentują różne punkty widzenia, mające stać się punktem wyjścia dla „otwartej i życzliwej dyskusji” której efektem ma stać się wzajemne zrozumienie i porozumienie na rzecz stworzenia na tyle atrakcyjnej oferty turystyki kulturowej, aby mogła ona stać się jedną z wizytówek naszego kraju.

Publikacja podzielona jest na cztery części, obejmujące poszczególne zakresy problemowe, przy czym w trzech pierwszych z nich po poszczególnych składających je artykułach o tematyce ogólnej lub odnoszącej się do konkretnych zagadnień zamieszczone są także skromniejsze objętościowo „notatki”, prezentujące działalność poszczególnych instytucji lub funkcjonowanie produktów turystyczno-kulturowych.

W części pierwszej, zatytułowanej „Turystyka a kultura – rozważania ogólne”, po przedstawieniu wzajemnych relacji pomiędzy tymi obydwoimi dziedzinami ludzkiej aktywności (A. Stasiak, Z. Frączyk) zaprezentowany został potencjał turystyczno-kulturowy Podgórze – obecnie jednej z dzielnic Krakowa (R. Faracik), opisana dydaktyczna, artystyczna i naukowa działalność łódzkiej akademii muzycznej (K. Juszyńska), a także ukazany pozytywny wpływ nowatorskich metod zarządzania instytucjami i imprezami kulturalnymi w mieście na jego rozwój gospodarczy (J. Chwedorowicz). Rozdział uzupełniają obszerne notatki: na temat produktów gastronomicznych jako wytworów kultury materialnej (A. Prączko), Szlaku Garncarskiego w podkarpackiej Medynie Głogowskiej (M. Wisz) oraz odbioru walorów świątokrzeskiego Bałtowa przez turystów (G. Osowska).

Część druga poświęcona jest muzeom i obiektom paramuzealnym. Otwiera ją analiza stanu polskich muzeów, dokonana przez M. Nowackiego. W kolejnym artykule przedstawione zostają postulaty koniecznych działań na rzecz modernizacji oferty

turystycznej polskich muzeów (A. Stasiak). Zadania muzeów w turystyce edukacyjnej jako jedną z ich podstawowych racji istnienia na przykładzie świętokrzyskich placówek muzealnych przedstawia I. Janowski, natomiast wyniki badań ruchu turystycznego i dynamikę jego zmian w odniesieniu do tej samej grupy muzeów prezentuje C. Jastrzębski. W formie notatek zostaje zaprezentowana działalność edukacyjna Muzeum Powstania Warszawskiego (P. Ukielski) oraz turystyczno-kulturowe projekty realizowane przez Muzeum w Łęczycy (M. Kopalak i K. Gowin).

Trzecia część omawianej publikacji poświęcona jest wydarzeniom kulturalnym, stanowiącym magnes turystyczny. Otwiera ją opracowanie S. Dudek-Mańkowskiej i K. Dudy-Gromady na temat roli eventów kulturowo-turystycznych w promocji europejskich i polskich miast. Z kolei A. Stanisławska prezentuje imprezy kulturalne organizowane w Łodzi jako efektywne środki pozytywnej identyfikacji tego miasta w roli destynacji turystycznej. Z kolei potencjał turystyki eventowej w Krakowie opisuje R. Pawlusiński. Oferta imprez turystyczno-kulturowych województwa świętokrzyskiego zostaje przez B. Wójtowicz przedstawiona w odniesieniu do złotego okresu dziejów tego regionu. W formie rozwinętej notatki B. Pomykalska i B. Bielak opisują Gliwickie Dni Dziedzictwa Kulturowego.

Na część ostatnią składają się dwa opracowania. Pierwsze i obszerniejsze z nich analizuje potencjał turystyczny polskiej kultury ludowej i aktualny zakres jego wykorzystania (J. Mokras-Grabowska), w drugim M. Lemańczyk prezentuje kulturę ludową Kaszub i jej rolę w promocji turystycznej regionu pomorskiego.

Omawiana publikacja podejmuje tematykę w najwyższym stopniu aktualną - turystyka kulturowa stanowi w naszym kraju znaczny i rosnący segment całej aktywności turystycznej, ta z kolei tworzy stale powiększający się ułamek naszej ekonomiki. Zestawienie tekstów mających za temat rzeczywistości na styku kultury i turystyki, pisanych z różnych perspektyw może być faktycznie - zgodnie z deklarowanym celem książki – początkowym punktem wspólnego poszukiwania najlepszej możliwej formuły współpracy, naświetla bowiem owo pole sporu i współpracy faktycznie z obydwu stron. Samo już podjęcie tematu w taki właśnie sposób, jak i przynajmniej niektóre jego nader ciekawe efekty (jak choćby zestawienia faktycznych kierunków i sposobów działań licznych opisanych placówek kulturalnych oraz postulatów artykułowanych w stosunku do nich przez reprezentantów turystyki) zasługują na pozytywne odnotowanie.

Mocnymi stronami pracy jest dobre ukazanie wzajemnych relacji turystyki i kultury oraz aktywnej roli turystyki jako konsumenta kultury. Jakkolwiek kwestia ta była już w polskiej literaturze prezentowana, w opracowaniu A. Stasiaka zasygnalizowane zostały wątki dotychczas słabo obecne w polskiej refleksji nad turystyką, jak na przykład zauważenie inspirującej roli podróży w artystycznych biografiiach twórców (s.10) czy nie ograniczenie się do opisu powszechnie znanych negatywnych oddziaływań i zagrożeń, płynących od strony turystyki masowej (s. 11) ale także ukazanie typologii i struktury konfliktów pojawiających się w związku z realizacją turystyki w miejscach i obiektach kultury (s. 13-15), wynikających z różnych form własności, sprzecznych celów działania, odmiennej mentalności kadr, wreszcie rywalizacji o środki finansowe. Z kolei Z. Frączyk w swoim artykule nie poprzestał na cytowaniu współczesnych autorytetów naukowych, ale dokonał dobrego wyboru szeregu wypowiedzi polskich intelektualistów, dokumentując w ten sposób obecność tematu wzajemnego przenikania się kultury i turystyki w polskiej refleksji kulturowej już od czasów Jana Amosa Komeńskiego.

Wartościowy element publikacji stanowi także analiza stanu polskich muzeów jako atrakcji turystycznych, dokonana przez M. Nowackiego na s. 95-113. Jej autor dzięki zastosowaniu zróżnicowanych metod badawczych (wywiady, kwestionariusz, analiza różnic, analiza skupień) uzyskuje adekwatny obraz aktualnego stanu obiektów muzealnych, ich rodzajów aktywności, skupienia poszczególnych rodzajów atrakcji a także sposobu pojmowania przez

ich menedżerów misji zarządzanego obiektu, co stanowi właściwy punkt wyjścia dla ewentualnej dyskusji o współpracy krajowego muzealnictwa z turystyką. Na takiej podstawie dobrze zrozumiałe stają się wywody A. Stasiaka, zamieszczone w jego artykule „O potrzebie rewolucji w polskim muzealnictwie XXI wieku”, postulujące nie tylko szereg zmian jakościowych (s. 130-131), ale wprost przewartościowanie w świadomości odpowiedzialnych za nowoczesne muzeum w odniesieniu do jego dzisiejszej roli, oferty i odbiorcy (s. 124-125, 129, 133-134).

Książka przynosi też pewne novum w polskiej refleksji naukowej na temat kultury ludowej i jej roli w turystyce. Justyna Mokras-Grabowska dokonuje na s. 257-274 przejrzystej segmentacji tej dziedziny kultury, co ułatwia orientację w jej poszczególnych aspektach.

Być może z uwagi na fakt, że omawiana pozycja porusza tematykę interdyscyplinarną i posiada w pewnym zakresie charakter pionierski, nietrudno zauważyć w niej słabsze punkty. Szczególnie widoczne są one w kontekście deklarowanego w tytule i wstępie celu publikacji – dialogu między kulturą a turystyką czy też konkretniej: między instytucjami i wydarzeniami kultury a organizatorami turystyki i imprezami realizowanymi w jej ramach i na jej rzecz.

Autorzy części opracowań wprawdzie dobrze wywiązują się z postawionego sobie zadania prezentacji potencjału kulturowego poszczególnych miejscowości, regionów i eventów kulturowych, jednak poza kilkoma ogólnymi stwierdzeniami nie podejmują kwestii związanych z rolą turystyki jako organizatora konsumpcji tych dóbr. Przykładem może być artykuł R. Faracika (s. 31-45), którego autor w tytule deklaruje wprawdzie zajęcie się „możliwościami wykorzystania w turystyce” dziedzictwa kulturowego krakowskiego Podgórze, jednak po obszernym opisanie owego potencjału ogranicza się (w zakończeniu) do ogólnego wymienienia działań rewitalizacyjnych, organizacyjnych i promocyjnych (s. 43-44) realizowanych w tej dzielnicy, nie wskazując, a tym bardziej nie analizując konkretnych korzyści dla poszczególnych form turystyki kulturowej, które miałyby one przynieść. Zupełnie odbiegać od problematyki zbioru publikacji wydaje się opracowanie K. Juszyńskiej. Zgodnie z tytułowym sformułowaniem ma ono zajmować się „Kulturą i sztuką muzyczną w nowej rzeczywistości rynkowej” (co wydaje się obiecywać analizę konfrontacji współczesnych potrzeb i nowoczesnych produktów w postaci imprez muzycznych). Tymczasem artykuł stanowi spis kierunków kształcenia, imprez artystycznych oraz konferencji i publikacji naukowych jednej z łódzkich uczelni. Zabieg polegający na powtórzeniu tytułu całej książki („... razem czy oddzielnie”) na końcu artykułu i udzieleniu twierdzącej odpowiedzi bez istotnego związku z treścią poprzedzających go wywodów można uznać za niezbyt wyszukane nawiązanie „na siłę”, które byłoby zakwestionowane w rozprawce przeciętnej licealisty.

Walor pracy zbiorowej jako całości obniżają autorzy niektórych składających się na nią opracowań, popełniający błędy warsztatowe. I tak w jednym z artykułów, mającym w założeniu ukazać charakterystykę potencjału turystycznego obszaru miejskiego, napotykać trudno wytłumaczalne (a zupełnie nie wytłumaczone) szokujące różnice w przytoczonych danych. Oto na stronie 229 R. Pawlusiński ukazuje w ramach tabeli wyników badań zwiedzanie zabytków jako głównego celu przyjazdu do Krakowa 67,7% krajowych i 50,2% zagranicznych turystów w roku 2003, podczas gdy ten sam motyw podaje w roku następnym już tylko odpowiednio 11,1% Polaków oraz 33,6% turystów zagranicznych przyjeżdżających do tego miasta. Autor opracowania, przytaczając tak skrajne wyniki badań nie poświęca im ani słowa komentarza, choć każdemu orientującemu się nawet bardzo pobieżnie w problematyce turystycznej wyraźnie nasuwa się wrażenie kardynalnego błędu, dokonanego albo w metodologii badania, albo w zapisie jego wyników. Z kolei B. Wójtowicz zapowiada na s. 244 analizę dwóch regionalnych „przedsięwzięć kulturalnych” (chodzi o Dymarki Świętokrzyskie i Świętokrzyski Rajd Pielgrzymkowy), tymczasem w następującym

fragmenty artykułu dostarcza zaledwie kilkudzaniowy rys historyczny i opis poszczególnych punktów obu imprez, nie próbując nawet dokonać ich oceny.

Autorzy niektórych prac nie uniknęli także błędów merytorycznych lub logicznych. Ich przykładem może być uznanie (na s. 221) II połowy XVII wieku za „czasy jagiellońskie” (i to przez pracownika Uniwersytetu Jagiellońskiego właśnie!) czy zakwalifikowanie w innym opracowaniu (na s. 242) „festiwali” obok „imprez” do zjawisk życia kulturalnego (jakby festiwale nie były imprezami).

Jakkolwiek oceniana publikacja (jak zapewne każda praca zbiorowa) zawiera fragmenty zdecydowanie słabsze, zaś zebrany materiał nie w pełni odzwierciedla jej tytuł i zadeklarowany zakres tematyczny, to jednak wnosi ona do polskiej refleksji naukowej nad turystyką kulturową pewną wymierną wartość dodaną. Stanowi bowiem skromny i niedoskonały, ale konieczny pierwszy krok do badania szerokiego kontekstu turystyki kulturowej, owego pola aktywności gospodarczej i konsumpcji zarazem, gdzie w nieunikniony sposób schodzą się turystyka i kultura i gdzie ujawniają się i są artykułowane ich wzajemne wobec siebie potrzeby. Niewątpliwie istnieje potrzeba rzeczowego dialogu na temat skutecznych działań na rzecz współpracy korzystnej dla obu stron i owocnej dla adresatów zarówno oferty turystycznej, jak i kulturalnej. Dlatego pozycję, otwierającą ów dialog w polskim środowisku naukowym należy zalecić tym zwłaszcza, którzy już pracują lub przez studium akademickie przygotowują się do pracy na ich styku.